IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 01 MAY 2026

KORXONANING STRATEGIK BOSHQARUV TIZIMINING MAZMUNI VA UNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI

“Menejment” yo‘nalishi 4-bosqich K-15-22 guruh bitiruvchisi

Akbaraliev Umidjon Tursinboy o‘g‘li

Annotatsiya

Mazkur maqolada korxonaning strategik boshqaruv tizimining mazmun-mohiyati, uning asosiy elementlari hamda zamonaviy korxonalar faoliyatidagi ahamiyati yoritilgan. Strategik boshqaruvning korxona raqobatbardoshligini oshirish, uzoq muddatli maqsadlarga erishish va tashqi muhit o‘zgarishlariga moslashishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, strategik boshqaruv tizimining o‘ziga xos jihatlari va uni takomillashtirish yo‘nalishlari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: strategik boshqaruv, strategiya, korxona rivojlanishi, raqobatbardoshlik, menejment, tashqi muhit, ichki muhit, strategik rejalashtirish, samaradorlik.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar faoliyatining muvaffaqiyati nafaqat mavjud resurslardan samarali foydalanishga, balki uzoq muddatli rivojlanish istiqbollarini to‘g‘ri belgilashga ham bog‘liqdir. Global raqobatning kuchayishi, texnologik o‘zgarishlarning jadallashuvi va iste’molchilar talablarining muntazam o‘zgarib borishi korxonalardan strategik yondashuv asosida boshqaruvni tashkil etishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, strategik boshqaruv tizimi korxonaning uzoq muddatli maqsadlarini belgilash, mavjud imkoniyatlarni baholash va kelajakdagi rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlashning muhim vositasi hisoblanadi.

Strategik boshqaruv tizimi korxonaga nafaqat bugungi kun muammolarini hal qilish, balki kelajakdagi imkoniyat va xavflarni oldindan aniqlash imkonini ham beradi. Natijada korxona bozor sharoitlaridagi o‘zgarishlarga tez moslashadi va barqaror rivojlanishni ta’minlaydi.

Adabiyotlar tahlili

Strategik boshqaruv nazariyasining shakllanishi va rivojlanishiga ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar hissa qo‘shgan. Xususan, Igor Ansoff strategik rejalashtirish konsepsiyasini ishlab chiqib, korxonalarning rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlashda strategik qarorlarning ahamiyatini asoslab bergan. Michael Porter esa raqobat ustunligini shakllantirish va tarmoq tahlili usullarini taklif etgan. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda strategik boshqaruv korxonaning uzoq muddatli samaradorligini ta’minlashning asosiy omillaridan biri sifatida e’tirof etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolani tayyorlash jarayonida ilmiy abstraksiya, tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi. Strategik boshqaruv tizimining nazariy asoslari hamda korxonalar amaliyotidagi qo‘llanilish xususiyatlari ilmiy manbalar asosida o‘rganildi va umumlashtirildi.

Asosiy qism

Strategik boshqaruv tizimining mazmuni

Strategik boshqaruv tizimi korxonaning uzoq muddatli rivojlanish maqsadlarini belgilash, ularga erishish yo‘llarini ishlab chiqish hamda natijalarni nazorat qilishga qaratilgan boshqaruv faoliyati hisoblanadi. Ushbu tizim korxonaning ichki imkoniyatlari va tashqi muhit omillarini tahlil qilish asosida shakllantiriladi.

Strategik boshqaruv tizimi quyidagi asosiy bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

1. Korxona missiyasi va maqsadlarini belgilash.
2. Tashqi va ichki muhitni tahlil qilish.
3. Strategik alternativalarni ishlab chiqish.
4. Eng maqbul strategiyani tanlash.
5. Strategiyani amalga oshirish.
6. Natijalarni monitoring qilish va baholash.

Strategik boshqaruv tizimining tarkibiy elementlari

Elementlar	**Mazmuni**
Missiya	Korxonaning mavjudlik sababi va asosiy vazifasi
Strategik maqsadlar	Uzoq muddatli rivojlanish natijalari
Tahlil jarayoni	Ichki va tashqi muhitni o‘rganish
Strategiya	Maqsadlarga erishish yo‘nalishlari
Amalga oshirish mexanizmi	Strategiyani hayotga tatbiq etish vositalari
Nazorat tizimi	Natijalarni baholash va tuzatishlar kiritish

Strategik boshqaruv tizimining o‘ziga xos jihatlari

Strategik boshqaruv tizimi boshqa boshqaruv turlaridan bir qator xususiyatlari bilan farq qiladi.

Birinchidan, strategik boshqaruv uzoq muddatli istiqbolga yo‘naltirilgan bo‘lib, korxonaning kelajakdagi rivojlanish yo‘nalishlarini belgilaydi.

Ikkinchidan, u tashqi muhit omillariga katta e’tibor qaratadi. Bozordagi raqobatchilar, iste’molchilar talabi, texnologik taraqqiyot va iqtisodiy sharoitlar strategik qarorlar qabul qilishda muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, strategik boshqaruv korxonaning barcha bo‘linmalarini yagona maqsad sari yo‘naltiradi va resurslardan samarali foydalanishni ta’minlaydi.

To‘rtinchidan, strategik boshqaruv tizimi moslashuvchanlik xususiyatiga ega bo‘lib, muhitdagi o‘zgarishlarga qarab strategiyalarni qayta ko‘rib chiqish imkonini beradi.

Strategik boshqaruvning korxona faoliyatidagi ahamiyati

Strategik boshqaruv tizimi korxonaning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlaydi. U investitsiya faoliyatini samarali tashkil etishga, innovatsion loyihalarni amalga oshirishga va

yangi bozorlarni egallashga yordam beradi. Shuningdek, strategik boshqaruv korxona faoliyatidagi risklarni kamaytirish hamda raqobat ustunliklarini shakllantirish imkonini yaratadi.

Strategik boshqaruv tizimining afzalliklari

Afzalliklar	**Natijalar**
Kelajakni oldindan rejalashtirish	Barqaror rivojlanish
Resurslardan oqilona foydalanish	Xarajatlarning kamayishi
Raqobat ustunligini yaratish	Bozor ulushining ortishi
Risklarni boshqarish	Moliyaviy barqarorlik
Innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash	Samaradorlikning oshishi

Xulosa

Korxonaning strategik boshqaruv tizimi zamonaviy menejmentning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Mazkur tizim korxonaning uzoq muddatli maqsadlarini belgilash, resurslardan samarali foydalanish va bozor sharoitidagi o‘zgarishlarga moslashishni ta’minlaydi. Strategik boshqaruvning samarali tashkil etilishi korxonaning raqobatbardoshligini oshiradi, moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi hamda innovatsion rivojlanish uchun zarur sharoit yaratadi.

Bugungi globallashuv sharoitida korxonalar faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etish strategik boshqaruv tizimisiz tasavvur etib bo‘lmaydi. Shu sababli korxonalarda strategik rejalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish, zamonaviy tahlil usullarini qo‘llash va strategik qarorlar sifatini oshirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Strategik boshqaruv tizimini rivojlantirish natijasida korxonalar bozor talablariga tez moslashadi, ichki imkoniyatlardan samarali foydalanadi va uzoq muddatli iqtisodiy o‘sishni ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Strategic Management. Strategic Management. New York, 1965.
2. Competitive Strategy. New York: Free Press, 1980.
3. Vahobov A., Rasulov B. Menejment asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
4. Qosimova M. Strategik boshqaruv. – Toshkent, 2021.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiy islohotlar va korporativ boshqaruvni rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari.